

Zbigniew Judycki

Fundacja Polonia Semper Fidelis

Lwowianin w kraju Helwetów

Wędrując śladami Polaków w Szwajcarii zatrzymałem się w położonym niedaleko Zurychu mieście Winterthur. Tu, w jednej z biurowych dzielnic miała siedzibę renomowana firma architektoniczna PREWI. Jej właścicielem był przez wiele lat nasz rodak Zdzisław Pręgowski, architekt, tenor, rzeźbiarz i społecznik.

Zdzisław Pręgowski urodził się 17 listopada 1912 roku we Lwowie jako syn Zenobiusza i Haliny z domu Zajączkowskiej. Nauki początkowe pobierał w Szkole Jordanowskiej, a następnie w XI Państwowym Gimnazjum im. Jana i Andrzeja Śniadeckich we Lwowie. W 1933 podjął studia na Wydziale Architektury Politechniki Lwowskiej, a jednocześnie został członkiem chóru uczelnianego. Odziedziczywszy po matce piękny głos i muzykalność od młodości śpiewał na różnych uroczystościach. Pierwszy publiczny występ dał w wieku 10 lat na scenie lwowskiego teatru. Był solistą tenorem chóru gimnazjalnego oraz chóru Politechniki Lwowskiej. W 24 roku życia został uczniem światowej sławy basy-barytona Adama Didura, który po dwuletnich studiach obsadził go w głównej roli tenora w operze *Favorita* Gaetano Donizettiego. Wtedy to Zdzisław Pręgowski przyjął pseudonim artystyczny Zdzisław Alba. W 1939 roku Adam Didur wysłał go na lekcje śpiewu *belcanto* do słynnego tenora mediolańskiego Beniamino Giglego¹. Niestety, po siedmiu miesiącach naukę przerwał wybuch II wojny światowej.

¹ Beniamino Gigli (ur. 20 marca 1890 w Recanati, zm. 30 listopada 1957 w Rzymie) – włoski tenor, „bożyszcze milionów”. W 1911 r. wygrał lokalny konkurs śpiewaczy,

Po przedostaniu się do Rumunii Zdzisław Pręgowski wspólnie z kolegami z Politechniki utworzył koło Czerwonego Krzyża w Bukareszcie, zajmujące się poszukiwaniami zaginionych Polaków. W lutym 1940 roku udał się do Francji i jako żołnierz 2. Dywizji Strzelców Pieszych dał dla Francuzów 27 koncertów, z których dochód przeznaczony był na polskie szpitale. W czerwcu tegoż roku wraz z 2. Dywizją został internowany w Szwajcarii.

I wówczas rozpoczął się nowy etap jego życia. Dokończył na politechnice w Zurychu rozpoczęte we Lwowie studia architektoniczne i po trzyletniej praktyce założył własne biuro, projektując i budując liczne domy mieszkalne, fabryki i szkoły. Nadal upowszechniał polską muzykę. Jako solista tenor dał na cele dobroczynne około 200 koncertów w różnych miastach Szwajcarii.

Poza pracą ściśle związaną z architekturą zajmował się także trudnymi problemami budowlanymi. Jego wyobrażenia i fantazja, którą sam nazywał „chorobą”, pozwalała mu – poprzez twórczą pracę – na znalezienie systemów, które opatentował na kilku kontynentach. I tak system PREWI (PRE-Pręgowski i WI-Winterthur) tzn. skonstruowanie powierzchni betonowych, fasad domów i murów oporowych na autostradach, po opatentowaniu i produkcji w Szwajcarii, został zastosowany w wielu krajach jako zupełna nowość. Od tej pory Zdzisław Pręgowski zmieniał się powoli z architekta w wynalazcę, twórcę i producenta. Jego drugi wynalazek to PREWI-PHON, płyty dźwiękoszczelne stosowane do murów oporowych na autostradach, do domów mieszkalnych czy też maszyn wydających szkodliwe dla ucha dźwięki. Kolejnym wynalazkiem polskiego architekta był tzw. system PREWI-CELL. Była to produkcja wy-

którego nagrodą było miejsce w rzymskiej Akademii św. Cecylii. Kształcił się tam u Cotogniego, Perosiego i Rosatiego. W lipcu 1914 r. zdobył pierwszą nagrodę na konkursie w Parmie. Debiutował na scenie operowej w Rovigo k. Wenecji w roli Enza w operze *Gioconda* Amilcare Ponchiello. W 1917 r. wszedł na scenę Teatro Costanzi w Rzymie, a w 1920 został zaangażowany przez Toscaniniego do La Scali do partii Fausta w *Mefistofelesie* Boita. Po śmierci Enrica Carusa w 1921 r. został wylansowany w Ameryce na jego następcę, śpiewając przez dwanaście sezonów w Metropolitan Opera w Nowym Jorku. W latach 1932–1938 koncertował głównie we Włoszech, później w Covent Garden oraz ponownie w USA.

Zdzisław Pręgowski,
fot. ze zbiorów autora

sokiej jakości izolacji z odpadków szkła na szumowane szkło w formie szplitu lub kulek, po raz pierwszy zastosowana w 1978 przy budowie autostrady obok Sursee w Szwajcarii.

Na tym jednak nie kończy się i tak już bogata działalność Zdzisława Pręgowskiego – był on również rzeźbiarzem, a swoje prace wykonywał w metalu, aluminium i w brązie. W brązie wykonał między innymi trzy połączone płyty pamiątkowe: Jana Pawła II, Stefana kardynała Wyszyńskiego i Augusta kardynała Hlonda, które zostały wmurowane w kościele klasztornym oo. salezjanów w Czerwińsku nad Wisłą. Był również projektantem pięknej kapliczki z granitu przy kościele Madonna del Sasso w Locarno-Orselinie – był to podarunek polskiego żołnierza dla kantonu Tessyn.

Zdzisław Pręgowski bardzo czynnie uczestniczył w życiu polskiej wspólnoty w Szwajcarii. Był prezesem Związku Organizacji Polskich oraz Stowarzyszenia Polskich Inżynierów i Architektów. Nadzorował budowę Domu Polskiego dla potrzeb Polskiej Misji Katolickiej w Marly i przez 20 lat był konserwatorem Muzeum Polskiego w Rapperswilu.

Zdzisław Pręgowski podczas spotkania z papieżem Janem Pawłem II, fot. ze zbiorów autora

W latach osiemdziesiątych dwudziestego wieku, kiedy sytuacja w Polsce – tak polityczna, jak i gospodarcza – stała się bardzo trudna, Zdzisław Pręgowski zorganizował akcję charytatywną „Polska w potrzebie”. W jej wyniku wysłano do kraju 433 tony pomocy materialnej oraz 95 ton lekarstw i aparatury medycznej wartości 7 milionów franków szwajcarskich.

W 1981 zainicjował „akcję witaminową”, dzięki której 2 000 dzieci z biednych polskich rodzin spędziły wakacje w Szwajcarii. Kolejne akcje charytatywne Zdzisława Pręgowskiego to między innymi pomoc studentom Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (kilka ton odzieży i lekarstw), dar na odlew trzech dzwonów (Jana Pawła II, Stefana kardynała Wyszyńskiego i księdza Jerzego Popiełuszki), pomoc w budowie pomnika Orłąt Lwowskich we Wrocławiu, pomoc w odbudowie kościołów, pomoc ss. nazaretankom w Warszawie i w Krakowie w ich pracy wśród ludzi biednych i w podeszłym wieku. Jedną z ostat-

nich chlubnych akcji charytatywnych niezwykłego Polaka ze Lwowa była pomoc dla Sybiraków, która polegała na stworzeniu funduszu w wysokości 100 tysięcy dolarów – roczne odsetki są wypłacane najbiedniejszym Sybirakom w Polsce. W 1996 Zdzisław Pręgowski powołał fundusz stypendialny dla studentów polskiego pochodzenia z byłych Kresów Wschodnich.

Zasługi Zdzisława Pręgowskiego zostały docenione. I tak w 1981 winterthurskie społeczeństwo wybrało go „Człowiekiem Roku”, a za pomoc niesioną polskim dzieciom został uhonorowany Orderem Uśmiechu, który wśród licznych odznaczeń i tytułów cenił sobie najbardziej. W 1992 Senat Politechniki Wrocławskiej, przy poparciu Akademii Górniczo-Hutniczej i Politechniki Krakowskiej nadał mu tytuł doktora *honoris causa* za jego zasługi w dziedzinie architektury, budownictwa i plastyki oraz za całokształt działalności społecznej i charytatywnej.

Lwowianin z kraju Helwetów Zdzisław Pręgowski odszedł na wieczny spoczynek 17 marca 1998 roku w szwajcarskim miasteczku Winterthur.

Zbigniew Judycki